

"Tragiskt att barnens intressen sätts i andra hand"

Text: Eva Ros, foto: Anders Enarsson

— Omsorgsidén har hittills varit den dominerande i förskoleverksamheten. Det pedagogiska behovet av förskola för alla barn har satts i bakgrunden. Det är femtio år sedan idéerna om alla barns behov av stöd och stimulans utformades. Och de har fortfarande inte förverkligats.

— Det är tragiskt att barnens intresse har satts så mycket i andra hand.

Orden är Alva Myrdals.

En snöslaskig senvinterdag träffar jag Alva Myrdal — en pionjär i svensk familjepolitik. Hennes och Gunnar Myrdals bok "Kris i befolkningsfrågan" blev på 30-talet upptakten till en debatt som starkt påverkade opinionen till förmån för positiva åtgärder för familjerna. Och Alva själv kom under många år att arbeta för familjen, för kvinnorna och för barnen.

Det var i USA som Alva kom i kontakt med Charlotte Bühler och med utvecklings-

psykologi. Dit kom hon 1929 för att studera socialpsykologi medan hon här hemma bl a läste pedagogik, teoretisk filosofi och psykiatri.

Året i USA följdes av ett år i Genève. Där fortsatte hon studierna hos bl a Piaget.

— Jag var alltså ganska väl förberedd och då när jag kom hem skrev jag om socialpolitik för barnen, om allt som fattades dem, i levnadsstandard, om fysiska krav men också utvecklingspsykologiskt.

— Utgångspunkten för mitt arbete var barnens behov — men det tog lång tid innan politikerna började lyssna till detta, säger hon. Och det är väl fortfarande så att barnens behov trängs undan.

Det är i det här sammanhanget som kollektivhusen och storbarnkammaren kommer in, dvs en ny sorts miljö för barns och vuxnas samvaro.

Stadsbarn — ett uppfostringsprogram

Alva blev ombedd att göra en utredning om de lekstugor som HSB satt upp. Sven Wallander hade redan 1924 börjat införa lekstugor i HSB-hus efter wienermodell. Wallander hade besökt Wien och där sett barnavdelningar organiserade enligt nya principer i kooperativa bostadshus.

Den utredningen utmynnade i boken "Stadsbarn" — ett pedagogiskt och socialt uppfostringsprogram. Året var 1935. Det

programmet representerar fortfarande hennes syn på förskolan och dess funktion.

— Att ge barnen både vård och fostran var grundläggande, säger hon. Det handlade om en ordnad leksamvaro för barnen, en tre till fyra timmars kamratsamvaro och fostrande sysselsättning, men utsträckt till att gälla barn från alla samhällsklasser och i alla åldrar.

— Då talade jag om barn mellan två och sju år — men sedan har jag ändrat detta till barn mellan tre och sex år.

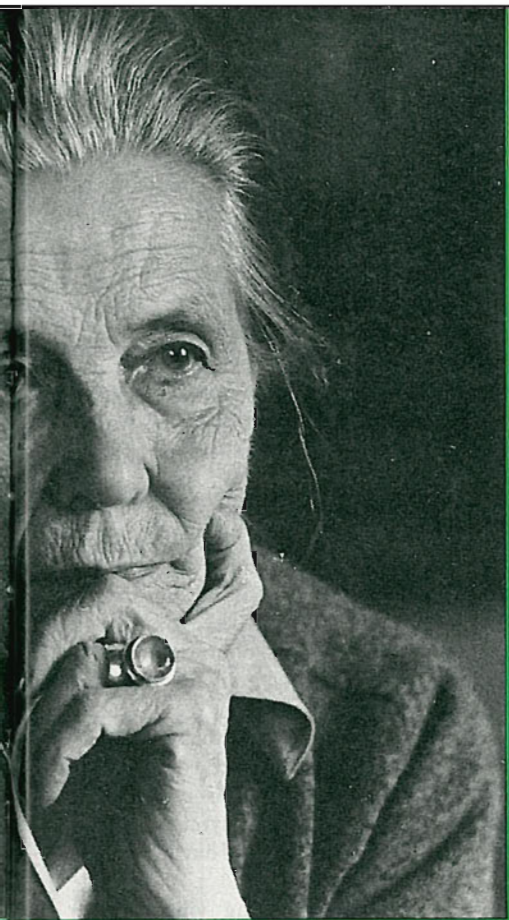

Vi sade att det var naturligt att ansluta statsbidraget till lärarnas löner. Det är en princip jag alltid hållit...

— Den här verksamheten skulle vara gratis, betald av samhället. För heltidsarbetande föräldrar tänkte jag mig då en utsträckning av verksamheten av mer tillsynskaraktär. Finansiellt skulle detta

Utgångspunkten för mitt arbete har alltid varit barnens behov — men det tog lång tid innan

politikerna började lyssna till detta...

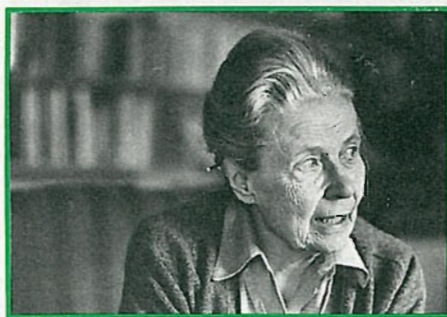
Med en sådan struktur menar Alva att man sedan kan göra det obligatoriskt för kommunerna att tillhandahålla platser för alla 5-åringar, i stället för, som idag, 6-åringarna. Med en sådan struktur slutar också ungdomarna skolan ett år tidigare, vid 18 års ålder, dvs då de blir giftasvuxna och röstberättigade.

En strikt socialpedagogisk verksamhet under en begränsad tid och med en förlängning av mer tillsynskaraktär för heltidsarbetande föräldrar innebär enligt Alva ingen splittring av helhetssynen.

... Men detta kan inte frikopplas från kravet på sex timmars arbetsdag för män och kvinnor. Barnens behov av en utvecklande miljö och föräldrarnas behov av omväxling för studier, förvärvsarbete, men också familjens samlade behov av samvaro tillgodoses då.

— Barnen ska gå i samma miljö men vissa barn stannar kvar längre och då övergår verksamheten till att tex sova, till utevistelse m m. Det innebär en utökning av sociala skäl och med en tidsanvändning som är mindre målmedveten pedagogiskt. Barn orkar inte med mer än fyra, fem timmars ordnad verksamhet. Verksamheten liknar alltså SIA-skolan med ett fastare pedagogiskt program med insprängda aktiviteter.

En viktig del av utbildningen är att ge de blivande förskollärarna en medveten ställning som lärare — en lärare som vet att man kan och måste välja bland metoder och att man har goda teoretiska kunskaper.

6-timmars arbetsdag ett viktigt mål

— Men detta kan inte frikopplas från kravet på sex timmars arbetsdag för män och kvinnor, säger hon. Helhetsbilden kräver att det är familjen som sådan som ska ha stöd — det är barnens och de vuxnas behov som ska integreras. Allt talar för en sextimmarsdag. Barnens behov av en utvecklande miljö och föräldrarnas behov av omväxling för studier, förvärvsarbete men

också familjens samlade behov av samvaro tillgodoses genom en sådan modell.

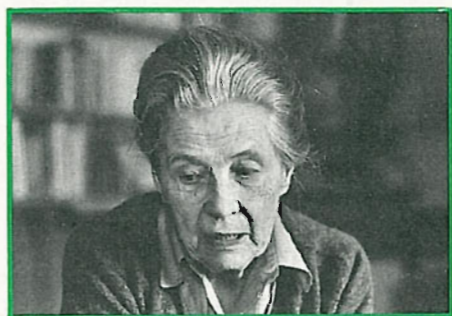
— Om jag skulle bli expert igen, skulle jag verkligen utgå från 6-timmarsdagen och se hur det slår på både barn och föräldrar och vad det skulle kräva av en förskola. Om man utgår från barnens behov är det också verkligen viktigt att föra in 6-timmarsdagen.

Politikerna har bromsat

Varför blev det då en sådan sen framväxt av de idéer som Alva presenterade redan på 30-talet och som sedan återkommit i många offentliga utredningar?

— Ja, säger hon, det är så att det pedagogiska behovet av förskolor för barns utveckling sattes i bakgrunden utav politikerna. De var länge emot kvinnors förvärvsarbete, så därför ville de inte ge något stöd.

— När man sedan från yrkeskvinnor och från fackligt håll började uppmärksamma

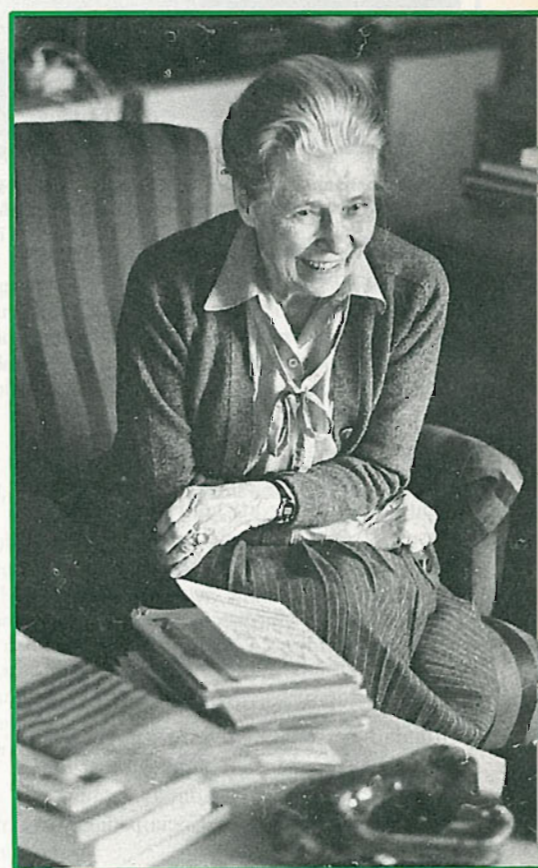

En strikt socialpedagogisk verksamhet under en begränsad tid och med en förlängning av mer tillsynskaraktär för heltidsarbetande föräldrar...

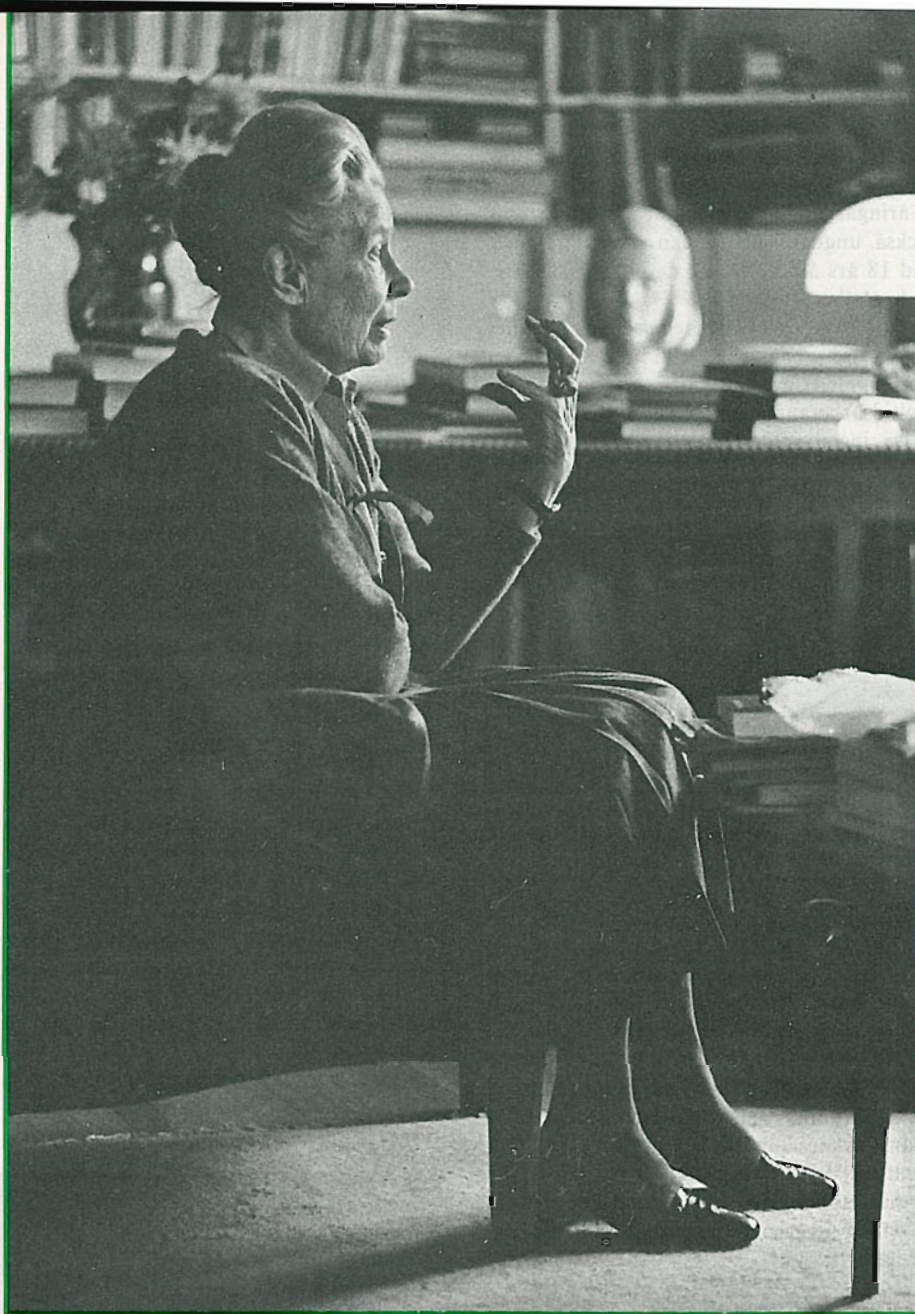
lösas på annat sätt, genom kommunal bekostnad och genom föräldraavgifter. Vi sade då också att det var naturligt att ansluta statsbidraget till lärarnas lön. Det är en princip jag alltid hållit.

Skolstart vid 6 år

Nu har jag gått ett steg längre, fortsätter hon. I en debattbok om den framtida gymnasieskolan har jag tagit upp tanken på att lågstadiet skulle sammansmältas med den obligatoriska förskolan. Verksamheten för 6-åringarna skulle alltså sammansmältas med första klass i grundskolan. Stadieövergångar blir då vid 9, 12 och 15 år. Det motsvarar bättre de psykologiska utvecklingskeendena, brytningspunkterna i barns och ungdomars utveckling.

Det borde vara så att innehållet i förskollärarnas utbildning skulle vara normgivande för alla lärarutbildningar.

Barnens och ungdomarnas kunskapsiver dräps av massmedia och framförallt av bildmedia, som tillför dem osorterad näring som är förödande för utvecklingen.

kvinnors förvärvsarbete och därmed behovet av daghem — då kom daghem att framstå som det socialt mest trängande. Omsorgen, tillsynsansvaret blev det dominerande och man glömde bort att förskolan också har en pedagogisk funktion. Så är det fortfarande.

I det trånga ekonomiska läge vi nu befinner oss i så menar Alva att det egentligen inte går att göra några kompromisser i fråga om modellerna och tänkandet, dvs alla barns rättighet att få tillgång till förskola. Att man av sparsamhetsskal kan tvingas till kompromisser är en annan sak.

Utbildad personal en grundsten

Utbildad personal har varit en av grundstenarna i Alva Myrdals tankegångar kring förskoleverksamheten. Hon grundade och var i 12 år rektor för Socialpedagogiska seminariet.

— När jag kritiserade HSB-lekstugorna — som då var det bästa som fanns — var det just bristen på en för verksamheten

adekvat utbildning för personalen. Wallander sade då till mig att se till att finna en annan utbildning. Han skaffade fram pengar och så satte vi upp det socialpedagogiska seminariet.

— Vi arbetade med teori och praktik varvat och med pedagogiska handledare ute på praktikplatserna. Allt var nyheter då.

— Hörnstenar i teoriutbildningen var att eleverna skulle lära känna barns behov och barns utveckling. Att förstå det sociala sammanhanget och barnens sociala miljö. Utbildningen skulle främja jämlikhetstanken. Barnen kom ju från olika samhällsklasser och syftet var bl a att komplettera med en mer likvärdig miljö och uppväxt. Det skulle i verksamheten finnas pedagogiska inslag som gjorde dem mer likvärda. Det handlade om att ge våra elever beredskap för att kunna gå på djupet i psykologisk utvecklingshjälp.

— En annan viktig hörnsten i utbildningen var också det kreativa inslaget, allt det här mänskliga. Och att ge eleverna en medveten ställning som lärare — de är inte

sysselsättningsorganisatörer. En lärare vet vad man vill, att man kan och måste välja bland metoder, att man har goda teoretiska kunskaper. Detta är nödvändigt för att kunna hävda sig och sitt yrke.

SÖ borde vara huvudman

Osökt kommer jag in på att fråga henne om hur hon ser på det här med många olika personalkategorier på förskolan, utbildad och utbildad personal.

Hon svarar först att det är positivt att det numera finns så pass många män i verksamheten.

— Men jag törs inte uttala mig om all personal borde ha samma utbildning, säger hon. Det vet jag inte. Men i arbetsuppläggning ska de ha ett sådant samspel, i grupparbete och i lagarbete. Skillnaden mellan barnskötare, förskollärare, föreståndare ska inte tillämpas som om det vore en rangordning i praktiken.

— Det är ju så att personalen tillhör olika tjänstemannakategorier, olika fackföreningar och olika tillsynsmyndigheter, skolöverstyrelsen och socialstyrelsen. Det är orimligt. Det måste vara en huvudman för hela verksamheten.

— Egentligen skulle jag vilja ha den pedagogiska, säger hon. Men dagens lärarutbildningar passar inte som modell. Det borde vara så att innehållet i förskollärarnas utbildning skulle vara det normgivande för alla lärarutbildningar.

Kunskapskravet viktigt

— Att man anlägger ett helhetsperspektiv på barns och ungdomars utveckling får inte tolkas som om man ger efter på kunskapskravet. För barn är nyfikna och de har en sådan fantastisk lätthet att lära och en oerhörd förmåga att inhämta minneskunskaper. Se till exempel hur snabbt små barn lär sig bilmärken, eller ungdomar sportresultat. Människor har behov av att lära sig saker. Man ska inte vara rädd för att ta in omvärlden.

— Nu dräps den här kunskapsivern av massmedia och framförallt bildmedia, som tillför barn och ungdomar osorterad näring som är förödande för deras utveckling.

Barn har det trångt

Barn idag har det bättre i många avseenden jämfört med 30-talet.

— Men barnen har det trångt, säger Alva, i erfarenhetsutrymme, ifråga om eget ansvar, i stadsmiljön. Den psykiska fattigdomen har vi inte gjort mycket åt.

— Alla de brutna äktenskapen vållar barn mycket lidande. Jag är ingen moralist, men jag är ändå benägen att säga till de vuxna att hålla ihop så länge barnen är små. Den här brytningen, som kommer vid en skilsmässa, då barnen kastas från den ena till den andra, tror jag är ett ohyggligt trauma för barnen.

— Barnen måste komma i förgrunden. I alla sammanhang, säger hon avslutningsvis.